

510 ימים אחרי שנכנס לכלא - שוחרר בפקודת נשיא המדינה

ביום שלישי האחרון נפתחו שערי כלא דמון. גבר ארמוני, לבוש חולצה ומכנסיים אפורים, לחץ את ידי הסוהרים ופנה לעבר הקהל שציפה לו בחוק. היו שם כמה עשרות אנשי משקים, חברי מפ"ם ו-מרכז המפלגה, אנשי סמינר הקיבוץ הארצי שנשארו פתחים, ויתוונאים וצלמים. כולם באו לחנות ברגע בו ישוחרר אהרונצ'יק כהן מן הכלא.

על האיש עצמו לא ניכר כל סימן חיזור, ניי, שיעיד כי ישב 510 ימים מאחורי סורגים. הוא ניראה רענן ותקוף, כאילו יצא זה עתה מחדרה העבודה שלו בקיבוץ, אחרי כמה שעות של כתיבה ועיון בספרים.

במידה מסוימת - זה מה שעשה בכלא. כי מן הרגע הראשון שהובא לשם, היה ברור כי אהרון כהן אינו אסיר רגיל. חבריולמאסר כבר ידעו עליו, עוד בטרם בואו. כמה מהם ניגשו אליו לברכו. "הי, שמואל" - האלה דפקו אותך, מהי? ניחמו אותו, ובמשפט קצר זה הביעו את כל מה

הולמים כלל מדינה תרבותית. אחר היהודי הוסיף, בקשר לעבודת המחקר שלו, אותה יפרסם בקרוב כספר: "אני מקווה שהיא תהיה תשלום נאות עבור הכלכלה, הסיגריות והסבון שסיפקו לי בבית הסוהר."

*** לא סניף הסמינר

רעבודה השנייה שהעסיקה אותו בי כללא, נגעה לשטח שבו התמחה אהרון צ'יק כהן מראשית פעילותו בארץ: השטח הערבי. הוא השלים את החסר בערכם על ערבים ואיסלאם עבור הלכסיקון למדעי הברה של ספריית פועלים, ליטש סופית את ספרו החדש על ישראל והעולם הערבי. מדי פעם ניתנה לו חופשת-בית קצרה, כפי שנהוג לגבי אסירים אחרים. את החופשות היה מנצל כדי להביא לכלא את ספרי המחקר שהיו דרושים לו בעבודתו האינטנסיבית.

פרד ויתקן זיכה אותו לחלוטין, בעוד ה-שופטים משה לנדוי וצבי ברנזון ראו את עצמם אנוסים לחייב אותו, על פי סעיף "אין הדעת סובלתו". העונש הוקטן מ-חמש שנים לשנתיים, והחלה מערכה ציבורית ופרלמנטרית לתיקון החוק.

באמצע נובמבר שעבר הגישו מפ"ם, הי-ליברלים, חרות ומק"י הצעות לתיקון החוק. דויד בן-גוריון הגן בחירוף-נפש על החוק, כשנדעון האונזר מתייצב בצורה מדי-הימה לצידו ונגד בית-המשפט.

ההצעות נידחו ברוב זעום, אך כל עיד-המשך אהרונצ'יק לשבת בתאו בדמון לא יכול היה מצפון הסיציות להירגע. שוב הגישו הצעות-תיקון, שבאו לדיון בתחילת חודש זה. גם הפעם הוסרו מסדר היום - אך רק אחרי ששר המשפטים ד"ר יוסף הודיע, כי הוא ישקול אפשרות של תיקון-נים בחוק ויביאם בפני ועדת חוקה חוק ומשפט. כי הפעם המכו בהצעות-התיקון לא רק ארבע הסיציות, אלא גם אחדות

אהרון צ'יק

ברצינות האופיינית לו אף הציע לשרות בתי הסוהר שיאפשרו לו להרחיב את פני-לוחו. הצעתו: להדריך ולתנך את הצעירים הערביים, המ חוקים באגף מיוחד בכלא דמון. כאילו שלא בגלל דברים מסוג זה רכש את איבת המישטר ששלחו לכלא! פעם אחת נגנו לו להצרות בפני האסיר-ים, כליחי לשיקופיות של מינהל ההסברה. האסירים מצאו עניין רב בהרצאה, בקשו שיינתנו לו הזדמנויות נוספות להרצות. אך שרות בתי הסוהר סירב. שהרי לא היה בדעתו לפתוח בדמון סניף זמני של סמינר הקיבוץ הארצי גבעת חביבה.

התעסקה המקיפה מילאה את שעותיו של אהרונצ'יק כהן - אך לא את כל מחשבותיו. אלה היו נתונות לדבר הרבה יותר חמור וחיובי: המאבק נגד החוק שלפיו הורשע.

באגרת-הפרידה, אותה היפנה לחבריו על סף כניסתו לבית-הסוהר, כתב אהרונצ'יק: "אם יהיה עלי ללכת לכלא, אראה בזה שליחות נוספת בשרשרת השליחויות ה-שונות שמילאתי בימי חיי - והפעם שלי-חות במאבק על הדמוקרטיה הישראלית ועל חירויות-האדם במדינה."

התחנה הראשונה במאבק זה: שמיעת ה-עיועור בבית-המשפט העליון. פסק-הדין אף ניראה כניצחון חשוב ראשון: השופט אל-

חוזר הביתה

העבודה, ואכן, למחרת הדיון, הזמין בגין את שר-המשפטים להופיע בפני ועדת חוקה חוק ומשפט, לדון על התיקונים. "אם הציבור יסיק את המסקנות הנאו-רות מכל הפרשה המסעירה הזאת, והחוק הדרקוני יתוקן", כתב אהרונצ'יק באותה איגרת-פרידה, "אקבל באבהה את מנת הי-יסורים אשר נזמנה לי".

כאשר התכנסו השבוע מאות חברי שער-העמקם ואורחיהם, לחוג את שיחוררו של אהרונצ'יק, עוד עמד החוק בעינו. אולם הי-אחירה הציבורית האופפת אותו השתנתה במידה מרעת. על כן, כאשר הרימו כוס, לא היה זה רק לשיחוררו החבר החתיק, אלא גם לסיכום-ביניים מעודד-כלשהו של המערכה הציבורית נגד החוק המחפיר.

*** הנשיא מתערב

אזרח אחד, שלבו לא היה שלם עם חוק זה, ועם ישיבתו של אהרונצ'יק כהן בדמון, היה זלמן שזר. ניתנה לו הזי-דמנות לעשות משהו בנידון כאשר ניבחר לנשיא המדינה.

על שולחן העבודה שלו, בלישכת הנשיא, מצא שזר ארבעה מיסמכים, שהנשיא בן-צבי המנוח לא הספיק לחתום עליהם. היו אלה כתבי-הינינה לשלום שטרקס ולשלו-שת הנידונים של משפט קסטנר. אך הטי-תיום טכס השבעתו, חתם שזר על המיסמך-ים, בהכרזו כי הוא שמח על שפעולתו הרשמית הראשונה היא פצולה של חסד.

אך, לדעתו, נעדר מיסמך חמישי באותה ערימה. הוא החליט איפוא להשלים את החסר, ולחתום גם על כתב הפחתת עונשו של אהרונצ'יק כהן.

עוד בימי הנשיא בן-צבי הגישו קבוצות מרשימות של אנשי-רוח, פרופסורים, מ-ש-פטים, סופרים ואמנים בקשות לשחרר את כהן. אך השיב, שלחם בעקשנות להרשעת כהן בכל מחיר, התנגד לשיחוררו. ואף כי ההכרעה הייתה נתונה לכאורה בידי הנשיא, הנועץ בשר-המשפטים, התערב דויד בן-גוריון אישית נגד השיחוררו, ומנעו.

אהרונצ'יק עצמו ידע על הפניות. לא היתה לו כל סיבה להתנגד להן, או אף להימנע מצירוף שמו לבקשות. הוא ידע, שבניגוד לדעה הנפוצה, שחנינה טומנת בי-חובה גם הודאה באשמה, הרי פירושה הי-משפטי והחוקי הוא מחיקת העבירה כאילו לא היתה. על כן, קבלת חנינה או שיחוררו מוקדם לא היתה פוגעת בטענתו כי הוא חף מפשע. אלא שכבר מן הרגע הראשון שהוגשו הבקשות היה ברור, שהשיב ובן-גוריון לא ירשו לשחררו. על כן החליט כי אין טעם לצרף את בקשתו האישית.

הדבר השתנה ברגע שהנשיא שזר נטל על עצמו את הטיפול. אחד מחבריו של אהרונצ'יק ביקר אצלו בכלא, יעץ לו לכתוב בקשת שיחוררו, כדי להסיר מיכשול פור-

חוזר הביתה

מאלי העלול לעמוד בדרכו של הנשיא. הוא כתב: "מאחר שאנשי-רוח ואישי-ציבור מ-חוגים שונים של הישוב פנו בשעתו אל נשיא המדינה המנוח יצחק בן-צבי בבקשת שיחוררו מן הכלא הרניי מתכבד בזה לה-גיש לך, כבוד הנשיא, גם את בקשתי הי-אישית בדבר הפעלת סמכותך להחזרת חרו-תי. אני מקווה כי הפעלת סמכותך תאפשר לי לשוב בימים הקרובים אל מסלול חיי ופועלי הרגילים, להמשכת שרותי לעם ולי-מדינה כמאו דרך רגלי על הארץ הזאת." הנשיא שזר היה צריך להתגבר על הת-נגדות לא מבוססת לפני שיכול היה להטי-ביע את חתימתו על המיסמך ששיחורר את כהן, אותו הוא מכיר מאז היה עוד דבר. על קשיים אלה יכולה ללמד גם שיחה שהיתה לאהרונצ'יק עם שר המשפטים, דוב-יוסף, שביקר בדמון. יוסף השתדל להסביר את עמדתו הנוקשה של משרד המשפטים, אך לא היה צורך שיסביר מי הם הגורמים העומדים מאחורי נוקשות זאת - גורמים שטענו כי שיחוררו בטרם-עת יגביר את הביקורת על חוק בטחון המדינה. כך יצא שאהרונצ'יק המשך לשבת בכלא - כדי למנוע ביקורת על החוק שהוא קורבנו.

לבסוף הסירו השיב ומשרד המשפטים את התנגדותם, והנשיא חתם על כתב הי-שיחוררו. בשעה אחת-וחצי ביום ראשון שי-עבר ישב אהרונצ'יק בתאו בכלא, האזין למהדורת החדשות של קול ישראל. בצורה זו נודע לו כי הוא עומד להשתחרר.

*** גם הספר יצא

מה הלאה? מה עם יחסיו עם צמרת מפלגתו? עוד ביום שיחוררו בישר חני-ריב: "מנהיגי מפ"ם לא באו לקבל פניו בצאתו מן הכלא". למחרת חזר דבר על אותה בשורה, בבקשו להוכיח כי בין כהן לבין צמרת מפלגתו לא הכל כשורה. על המישטר עצמו מיהר להשיב לדבר ולי-מערב, כי רק שיבוש באינפורמציה גרם לכך שקבוצת חברים ממרכז מפ"ם, שיצאה לפגוש את אהרון כהן בצאתו משער-ה-כלא, לא הגיעה לשעה המדויקת. על הי-מישטר הזכיר לדבר כי, "לא פעם יעץ לי-מנהיגי מפ"ם לתדול מהתייצבותם העקובה לימין אהרון כהן - ולא השיג זאת". השי-תחפתם של נציגי המוסדות המרכזיים של התנועה במסיבה החגיגית בקיבוץ היה בה-כדי לאשר זאת.

ומה עם הספר - אותו ספר על יחסי ישראל וערב, שבגללו הושלך אהרונצ'יק לכלא, ואשר מפלגתו מיאנה להוציאו משך כל תקופת המאסר?

השיב אהרונצ'יק: "אני עצמי העדפתי את דחיית הופעתו של הספר עד שאוכל לטפל במו ידי בכל הכרוך בשלבים הסופיים של ההוצאה לאור. אם אני יצאתי - גם הי-ספר יצא!"



מה אומרים העתונים? יוסי, רבקה ואהרונצ'יק כהן בגן ביתם